

**KICHIK VA O'RTA YOSHDAGI BOLALARDA UCHRAYDIGAN
ALLERGIK VA YALLIG'LANISHLI TERI KASALLIKLARI.**

Chariyev Nuriddin Xo'shboqov.

Assistant Professor, Department of Social and

Humanitarian Sciences, Tashkent State Medical University

Keldiyarova Halena Oybek qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali

1-davolash ishi fakulteti 1-bosqich bakalavriati

halenakeldiyarova@gmail.com

Kirish: Bugungi kunda bolalar orasida turli xil teri kasalliklari, ayniqsa allergik va yallig'lanishli teri kasalliklari keng tarqalgan bo'lib, ular bolalik davrining eng dolzarb sog'liq muammolaridan biri hisoblanadi. Kichik (3–6 yosh) va o'rta (7–12 yosh) yoshdagi bolalar organizmi fiziologik jihatdan hali to'liq shakllanmagan bo'lgani sababli, ularning immun tizimi, teri himoya funksiyasi va modda almashinuvi kattalarnikiga nisbatan ancha zaif bo'ladi. Bola terisi yupqa, nozik va tashqi ta'sirlarga (issiq, sovuq, chang, kimyoviy modda, mikroblar, allergenlar) tez javob qaytaradi. Shu sababli bu yoshdagi bolalarda *atopik dermatit, kontakt allergik dermatit, seboreyali dermatit, urtikariya (to'shma), mikroblar ekzema* kabi kasalliklar ko'p uchraydi. So'nggi yillarda O'zbekiston va butun dunyo miqyosida bolalarda allergik kasalliklar sonining ortib borishi kuzatilmoqda. Bu holat ekologik muhitning ifloslanishi, oziq-ovqat mahsulotlarida kimyoviy qo'shimchalarning ko'payishi, dori vositalarining ko'p ishlatilishi hamda gigiyenik talablarning yetarli darajada bajarilmasligi bilan bog'liq. Teri kasalliklari nafaqat bolaning jismoniy sog'lig'iga, balki psixologik holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi: bola o'zini noqulay his qiladi, uxlamaslik, qichishish, e'tiborni yo'qotish kabi holatlar kuzatiladi. Shu sababli bu mavzuni o'rganish, erta tashxis va profilaktika choralarini ishlab chiqish bolalar sog'lig'ini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism: Bolalik davrida teri kasalliklari boshqa yosh guruhlariga nisbatan ko'proq uchraydi. Chunki bolalarda teri qavati yupqa, ter bezlari faoliyati to'liq shakllanmagan, himoya (*barrier*) funksiyasi zaif bo'ladi. Natijada turli *mikroblar, viruslar, zamburug'lar* va allergenlar ta'siriga nisbatan sezuvchanlik yuqori bo'ladi. Kichik yoshdagi bolalarda ko'pincha allergik kasalliklar (*atopik dermatit, kontakt dermatit, urtikariya*), o'rta yoshdagi bolalarda esa yallig'lanishli va mikroblar teri kasalliklari (*seboreyali dermatit, ekzema, impetigo*) ko'p uchraydi

Allergik kasalliklar—organizmning ma'lum bir modda (allergen) ta'siriga g'ayritabiiy immun javob berishi natijasida yuzaga keladi.

Bolalar orasida quyidagi turlar eng ko'p uchraydi:

a) Atopik dermatit: Surunkali qaytalanuvchi allergik kasallik.

Belgilari: Teri qichishadi, quruqlashadi, qizaradi, ba'zida mayda suyuqlikli pufakchalar paydo bo'ladi.

Joylashuvi: Yonoqlar, tirsak bukilmalari, tizzalar, bo'yin va bilak atrofida.

Sabablari: Irsiy moyillik, oziq-ovqat allergiyasi (sut, tuxum, shokolad, sitrus), chang, hayvon juni, sovun yoki parfyumeriya vositalari.

b) Kontakt allergik dermatit: Teri allergen bilan to'g'ridan-to'g'ri kontaktda bo'lganda paydo bo'ladi.

Belgilari: Kontakt joyida qizarish, shishish, qichishish va yallig'lanish.

Misollar: Sun'iy mato kiyimlari, yuvish vositalari, metall bezaklar, kosmetika mahsulotlari.

c) Urtikariya (allergik toshma): O'tkir yoki surunkali allergik reaksiya bo'lib, terida qichishuvchi, oq-pushti toshmalar paydo bo'ladi.

Sabablari: Dori vositalari, oziq-ovqat mahsulotlari, sovuq yoki issiq ta'siri, hasharot chaqishi.

Xavfi: Og'ir holatda "Kvinke shishi" rivojlanishi mumkin.

Yallig'lanishli teri kasalliklari—bu turdagi kasalliklar mikroorganizmlar yoki teri bezlarining buzilishi natijasida paydo bo'ladi. Ular ko'pincha maktab yoshidagi bolalarda uchraydi.

a) Seboreyali dermatit: Yog' bezlarining ortiqcha faoliyati natijasida paydo bo'ladi.

Belgilari: Yog'li, sarg'ish qobiqchalar, qichishish, qizarish.

Joylashuvi: Bosh terisi, peshona, burun atrofida.

Sabablari: Gormonal o'zgarishlar, noto'g'ri parvarish, stress, noto'g'ri ovqatlanish.

b) Mikroblar ekzema: Mikroblar kirishi yoki teri jarohatlanishi natijasida yallig'lanish jarayoni.

Belgilari: Nam, qichishuvchi, yiringli dog'lar, teri quruqligi va qobiq hosil bo'lishi.

Sabablari: Surunkali infeksiyalar, immunitet pasayishi, gigiyena yetishmasligi.

c) Impetigo: Stafilokokk yoki streptokokk bakteriyalari sababli yiringli yallig'lanish.

Belgilari: Sarg'ish yoki asal rangli qobiqchalar bilan qoplangan yiringli pufakchalar.

Joylashuvi: Yuz, burun atrofi, og'iz burchaklari, qo'l va oyoqlarda.

Yuqumliligi: Juda yuqori — bola-bolaga tez tarqaladi.

Kasalliklarning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar:

Irsiy omil: Ota-onada allergiya yoki teri kasalligi bo'lishi bolaning moyilligini oshiradi.

Immun tizimi zaifligi: Bolalik davrida himoya mexanizmlari to'liq shakllanmagan.

Ekologik holat: Havo ifloslanishi, chang, kimyoviy moddalar, oziq-ovqat qo'shimchalari.

Gigiyena yetishmasligi: Tozalikning yo'qligi yoki aksincha, haddan tashqari sovun va kimyoviy vositalar ishlatish.

Stress va ovqatlanish: Asabiylik, noto'g'ri parhez, vitamin yetishmovchiligi.

Oldini olish va davolash choralari

Shaxsiy gigiyenaga rioya qilish – bolaning terisini har kuni toza suv bilan yuvish, yumshoq sovun ishlatish.

Allergenlardan himoya qilish – hayvon juni, chang, ma'lum ovqatlar yoki kosmetika mahsulotlarini cheklash.

Sog'lom ovqatlanish – tabiiy, vitaminlarga boy ovqatlar iste'moli.

Immunitetni mustahkamlash – toza havo, jismoniy faoliyat, yetarli uyqu.

Shifokor nazorati – dermatolog yoki allergolog tomonidan o'z vaqtida tekshirish va davolash.

Yoshga qarab uchrash chastotasi: 3–6 yosh (kichik yosh) Atopik dermatit, urtikariya, kontakt dermatit Allergik moyillik, noto'g'ri ovqatlanish, gigiyena kamligi

7–12 yosh (o'rta yosh) Seboreyali dermatit, mikroblilik ekzema, impetigo Gormonal o'zgarishlar, bakterial infeksiya, teri yog'lanishi

Xulosa: Kichik va o'rta yoshdagi bolalarda uchraydigan allergik va yallig'lanishli teri kasalliklari bugungi kunda pediatriya va dermatologiya sohasining eng dolzarb muammolaridan biridir. Chunki bu yosh davrida bola organizmi hali to'liq shakllanmagan, immun tizimi nisbatan zaif, terining himoya funksiyasi esa yetarli darajada mustahkam emas. Shu sababli bola terisi tashqi muhit omillariga, mikroblarga, kimyoviy moddalarga va allergenlarga tez ta'sirchan bo'ladi. Shuningdek, ota-onalarning bolalar sog'lig'i, teri parvarishi va allergik kasalliklar haqida yetarli bilimga ega bo'lishi bu kasalliklarning oldini olishda katta ahamiyatga ega. Tibbiy ko'riklar, maktab va bog'cha muassasalarida muntazam sog'lomlashtirish tadbirlari o'tkazish orqali bolalar orasida bu kasalliklar tarqalishini kamaytirish mumkin. Umuman olganda, kichik va o'rta yoshdagi bolalarda uchraydigan allergik va yallig'lanishli teri kasalliklari — bu faqat tibbiy emas, balki ijtimoiy ahamiyatga ega sog'liq muammosidir. Ularni erta aniqlash, kompleks davolash va samarali profilaktika orqali bolalarning sog'lom rivojlanishini ta'minlash, sog'lom avlod tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yhati:

1. Karimov N.R. "Dermatovenerologiya asoslari". – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
2. Tursunov T.A., Islomova G.M. "Pediatriya asoslari". – Toshkent: O'zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2022.
3. Rajabova D.K. "Bolalarda allergik kasalliklar klinikasi va profilaktikasi" // "Tibbiyot va sog'liqni saqlash" jurnali, 2023, №4.
4. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. "Bolalar teri kasalliklarining oldini olish bo'yicha klinik tavsiyalar", Toshkent, 2024.
5. Yakubova S.N., Mamatov B.A. "Bolalar dermatologiyasi". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
6. Khaitov R.M., Ignatyeva M.I. "Allergologiya i immunologiya: Rukovodstvo dlya vrachey". – Moskva: GEOTAR-Media, 2021.